

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE**DİJİTAL EBEVEYNLER İLE ÇOCUKLARIN SOSYAL MEDYA KULLANIMI
ÜZERİNDEKİ MAHREMİYET İLİŞKİSİ****Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem ÇALAPKULU****Sakarya Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
İletişim ve Tasarım Bölümüe-posta:
ccalapkulu@sakarya.edu.tr
ORCID 0000-0002-3423-0440**Fatma ALP****Sakarya Üniversitesi İletişim Bilimleri Bölümü
Yüksek Lisans Öğrencisie-posta:
falp622@gmail.com
ORCID 0000-0003-1504-5052**ÖZET**

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sosyal medyaya duyulan ilgi artmıştır. Sosyal medyayı en çok kullanan kitle de gençler ve çocuklar olmuştur. Sık kullanımın yol açtığı sorunlar da vardır. Sosyal medya gizliliği etkiler. Zamanla sosyal medya kullanım amacını aşarak bazı mahremiyet ihlalleri yapmaya başlamıştır. Mahremiyet ihlalleri özellikle çocuklar üzerinde yapılmaktadır. Bu durum da dijital ebeveynlerin önlemler almasına ve çocuklarını bu doğrultuda korumasına yol açmaktadır. Bu nedenle dijital ebeveynlere büyük sorumluluklar düşmektedir, çocuklarının mahrem alanına saygılı olmaları ve çocukları bu konuda bilgilendirmelilerdir. Bu araştırma ile çocukların sosyal medya kullanım ve mahremiyet ilişkileri açısından ebeveynlerin yapmaları gereken sorumlulukları, çocuklarını nasıl eğitmeleri gerektiği, mahremiyetlerini korumak için neler yapmaları gerektiği ve mahremiyet kavramına yaklaşımları açıklanmaktadır. Literatür taraması sonucunda ortaya konulan kavramlar ışında değerlendirilecektir. Araştırma sonuçlarının ebeveynlere ve çocuklara önemli faydalar sağlaması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Ebeveyn, Çocuk, Mahremiyet, Sosyal Medya**THE RELATIONSHIP OF DIGITAL PARENTS WITH PRIVACY ON CHILDREN'S USE OF
SOCIAL MEDIA****ABSTRACT**

With the development of technology, interest in social media has increased. Young people and children have been the group that uses social media the most. There are also problems caused by frequent use. Social media affects privacy. Over time, social media has exceeded its intended use and started to violate some privacy. Privacy violations are carried out especially on children. This causes digital parents to take precautions and protect their children accordingly. Therefore, digital parents have great responsibilities, they should respect the privacy of their children and inform them about this. This research explains the responsibilities of parents in terms of children's social media use and privacy relations, how they should educate their children, what they should do to protect their privacy, and their approach to the concept of privacy. It will be evaluated in the light of the concepts revealed as a result of the literature review. The research results are intended to provide significant benefits to parents and children.

Keywords: Digital Parent, Child, Privacy, Social Media**Geliş Tarihi/Received:** 24.11.2020**Kabul Tarihi/Accepted:** 15.12.2020**Yayın Tarihi/Printed Date:** 20.12.2020**Kaynak Gösterme:** Çalapkulu, Ç. ve Alp, F., (2020). "Dijital Ebeveynler ile Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerindeki Mahremiyet İlişkisi". *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(8) 132-144.

GİRİŞ

Mahremiyet, kişilerin gizli kalmasını istedikleri bir alan, bireylerin yaşamları içinde özel bir yer, başkalarının bilmesini istemediği alan olarak tanımlanırken dijital mahremiyet kavramına doğru dönüşüm yaşamaktadır. Bu dönüşüm insanların yaşamlarının artık dijital yaşama dönüştüğünü, teknolojiyle birlikte dijital ortamlarda paylaşılan her bilginin saklandığı ve kişinin mahremiyetine zarar verdiği söz konusudur ve teknolojik araçlarla birlikte bireyin mahremiyet alanı ve algısı değişim göstermektedir (Barkuş ve Koç, 2019).

Özellikle gençlerde ve çocuklarda sosyal medya alanlarının kullanımı artmasıyla birlikte çocukların mahremiyet alanları ciddi sıkıntılara yol açmakta, çocukların mahrem alanları korunmazsa çocuk istismarları artmaktadır ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgiye kolay bir şekilde ulaşılmış, özel yaşamın ifşa edilmesi, bilgilerimizin iyi niyetli olmayan kişilerin ellerine geçmesi söz konusu olmuştur. Bu yüzden sosyal medyada içerik paylaşılırken dikkatli olunmalı ve bu konuda ebeveynlere büyük görevler düşmektedir (Serin, 2019).

Bu çalışmanın temel problemi, dijital ebeveynlerin ve çocukların sosyal medya kullanımı üzerindeki mahremiyet ilişkisini ele alarak, çocukların ve ebeveynlerin mahremiyet algıları ve sosyal medya paylaşımlarıyla mahremiyet ilişkisinin neler olduğunun doyumlar ve kullanımlar çerçevesinde incelenmesidir. Bu doğrultuda dijital ebeveynlerin sosyal medyada çocukların mahremiyetini koruyup korumadıkları ve bu konu ile ilgili tutumları araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Bu araştırma ile sosyal medyada mahremiyet anlayışı, çocuklara etkisi, bu gibi durumlarda ebeveynlerin alacağı önlemler dijital ebeveynlik kapsamında ele alınması amaçlanmıştır. Bu çalışmada çocukların ve dijital ebeveynlerin sosyal medya kullanımı üzerindeki mahremiyet ilişkisini incelemek üzere literatür taraması yapmak ve sonuçları ortaya koymak amaçlanmıştır.

1. Kuramsal Çerçeve

Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bireylerin çeşitli araçları kullanmak için ihtiyaçları olduğu ön kabulü ile kitle iletişim araçlarına yaklaşır. Kullanımlar ve doyumlar araştırmalarının son dönem ilgi alanı medya kullanım motivasyonları ve bunun belirli medya davranışlarına olan ilgisini ortaya koymaktır. Motivasyonlar, insanların eylemini etkileyen genel dürtülerdir. Kullanımlar ve doyumlar araştırmalarının tümü “gereksinim” kavramı üzerinde dururlar. İzler kitlenin kitle iletişim araçlarının kullanmasının en temel nedeni gereksinimlerin tatminidir. Bu açıdan bakıldığında sosyal medya bağlamında kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı önemlidir çünkü insanlar neyin güdülediğini öğrenmede meraklıdırlar ve farklı aygıtları aynı zamanda kullanırlar, bu aygıtların her biri çözümlene yapılırken farklı ihtiyacı karşılamaktadır (Özer, 2017). Bu noktada, dijital ebeveynler ile çocukların sosyal medya kullanım nedenlerinin mahremiyet ile ilişkisini anlamamız için kullanım ve doyumlar yaklaşımı kuramını incelememiz yerinde olacaktır.

Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımına ilişkin araştırmalarda gereksinimler ve güdüler ilişkisine yer verilmiştir. Sosyal medyayı gereksinimleri doğrultusunda kullanan dijital ebeveynler ve çocuklar paylaşım yaparak gereksinimlerini tatmin etmektedirler. Bu paylaşımlar mahremiyet ihlallerine yol açmaktadır. Bu kuramı psikolog Elihu Katz ortaya çıkartmıştır. Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı egemen yaklaşımların içinde bir kuramdır. Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımına göre insanların birtakım ihtiyaçları vardır, insanlar ihtiyaçlarını gidermek için medyadan beklenti içinde olurlar ve medyaya maruz kalırlar, ihtiyaçlarını görürler, ihtiyaçlarını karşılarken medyanın etkisi onlar üzerinde olumsuz durumlara yol açabilir, izleyici neye ihtiyacı varsa medyada onu izler, ihtiyaçlarını doyurur ve doyuma ulaşır ve bireyin eğlence ihtiyacı varsa bu ihtiyacı televizyon izleyerek giderebilir (Yaylagül, 2006).

Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı izleyiciyi ön planda tutar, izleyici istediği medya aracını ve içeriğini seçer ve kullanır, buna göre ileti ve iletişimci önemli değildir daha çok izleyicinin istedikleri ve bunların doyuma ulaşması önemlidir (Küçük Kurt vd. , 2009). Bilim insanları

gençler üzerinde özellikle internetin kullanımı ve doymu üzerinde araştırmalar yapmışlardır, gençler arasında interneti kullanma yaygındır ve interneti kullanmaları üzerine motivasyonları konularında çalışmışlardır (Ayhan ve Çavuş, 2014).

Kullanımlar ve doymalar yaklaşımı internetin, televizyonun, sosyal medyanın insanların hayatlarında büyük bir yer kaplamasıyla ve insanın artık içeriği üretmesi ile gelişmiştir, bu yaklaşımla birtakım araştırmalar yapılmıştır; kişinin kullandığı sosyal medya aracı araştırılmış ve neden o sosyal medya aracını kullandığı üzerinde durulmuş ya da neden birçok sosyal medya hesabı kullandığı üzerine araştırmalar yapılmıştır (Yıldırım vd., 2018). Bu yaklaşım ile birlikte etkin izleyici tanımı ortaya çıkmıştır; izleyici etkindir, kendisi karar verir ve uygular, bu kuram bireylerin güdülerini, televizyondaki programları niçin izlediklerini, gazete okuma durumlarını, sevdikleri filmlerin sürekli takip edilme olgusunu araştırırlar ancak izleyici istediği içeriği seçme özgürlüğüne sahip olduğu için seçtiklerinden de kendisi sorumludur (Kırhan, 2007).

Günümüzde artık medyanın çocuklara ne yaptığı değil de çocukların medyayla, televizyonla, internetle ne yaptığı araştırılır hale gelmiştir ve izleyicinin de enformasyon alma, vakit geçirme, eğlenme, saygınlık kazanma gibi ihtiyaçları vardır bunun için medyaya, televizyona ve internete yönelirler aynı zamanda da sosyal medyanın kullanımı bağımlılığa dönüşür ve izleyicinin doymu karşılanırsa bu sosyal medya araçları tüketim alışkanlığına doğru yönelir aynı zamanda sosyal medyayı kullanmak vakit doldurma, eğlenme, sosyal olma, stresten kaçış gibi bazı motivasyonlara sebep olur ve boş zamanlarını bu şekilde sosyal medyada değerlendiren birey doyma ulaşır (Üksel, 2015). Toplumun yapısını anlamak için gençlerin sosyal medyada neler yaptıklarına, hangi doymalara erişebilmeyi istediklerine ve hangi ihtiyaçlarını karşılayabildiklerine bakmak gerekir, gençler düşüncelerini sosyal medyada paylaşırlar bu yüzden onların düşünceleri toplumu açıklar (Büyükbaykal ve Temel, 2019).

Özellikle sosyal medya günümüzde çok fazla kullanılır ve doymun da ötesine geçer, bu durum insanların sosyal medyayı neden ve hangi amaçla kullandıklarının tespit edilmesine yol açar, eğlenmeye ve boş olan zamanları doldurmaya yarar bu yüzden bağımlılık sağlar, aynı zamanda sosyal medya ucuzdur ve bilgiye erişim yolunu sağlar bu yüzden tercih edilen bir sosyal etkileşim ağıdır (Canöz, 2016, s. 440). İnternetin getirdiği yenilikler kullanıcıların dikkatini çekmiştir ve internete daha fazla girme ihtiyacı doğurmuştur, gündelik hayatta kendini ifade edemeyen bireyler sosyal ortamlarda kendilerini rahatlıkla ifade ederler, anında geri bildirim ve etkileşim söz konusudur bu yüzden internetin getirdiği yeniliklere birey doymaz, doymusuzdur hep daha fazlasını ve daha gelişmişini ister, bağımlı olur (Tiryakioğlu ve Yavaşçalı, 2019).

Bu kuram dijital ebeveynlerin ve çocukların sosyal medyayı kullanımının mahremiyete etkisi bağlamında ele alınacaktır. İnterneti ve sosyal medyayı ihtiyaçları doğrultusunda kullanan ve doyma ulaşan birey bir süre sonra onların etkisinden kurtulamaz ve onlarla daha fazla zaman geçirmeye başlar, bu durum da bazı etik sorunlarla karşılaşmaya ve mahremiyet ihlaline yol açar. Kullanımlar ve doymalar kuramı da bu yüzden bu araştırma ile ilişki gösterir ve önem taşır. Kullanımlar ve doymalar kuramına göre doyma ulaşan birey bazı kişisel motivasyonlarını gerçekleştirmiş bireydir. Bu kuramda sosyal medyadan ve internetten izleyicinin doymu karşılanırsa bu araçları kullanım alışkanlığı da artması ve bazı olumsuz durumlara yol açması görüşü, özellikle çocukların maruz kalacağı etik sorunlara yol açması bu kuramı araştırma ile ilişkilendirir.

1.1. Mahremiyet ve Sosyal Medya

İletişim kuramcısı Neil Postman'a göre, telgrafın gelişimiyle başlayan teknolojik ilerleme, sırasıyla televizyonun, bilgisayarların ve internetin hayatımıza girmesiyle beraber çocukluğa yönelik önemli bir tehdit oluşturmuştur. Bu tehdit, "Çocukluğun yok oluşudur" (Postman, 1995: 110). Neil Postman'ın televizyonla beraber çocukluğun yok olduğunu saptamasından sonra hayatı tamamen değiştiren 'İnternet Çağı'na girilmiştir. Bu çağ içinde son 15 yıla damgasını vuran 'Sosyal Medya' kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavramla birlikte gerçek dünyada karşılaşılan

uyarılardan daha fazla uyarı ile sanal ortamlarda karşılaşmaktadır. Bu gibi durumlardan en olumsuz etkilenen bireyler ise çocuklardır.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sosyal medya mecraları, kullanıcı sayıları artmıştır. Bu artışla birlikte sosyal medya bireyi özgürleştirmiş ve istedikleri paylaşımı yapmalarına yol açmıştır ve mahrem alanlarında çekilen fotoğraf, videoları takipçileri ile paylaşır olmuşlardır. Sosyal medyayla birlikte mahremiyet dönüşüm geçirmekte, mahrem alan anlayışı aşınmaktadır ve bireyler beğenilme duygusuyla hareket ettikleri için paylaşımları giderek farklılaşmakta, artmakta, özel hayatlarını sosyal medyada sergilemektedirler (Akyazı, 2019).

Sosyal medya bireyleri kendine çeken içeriklere ve kolaylıklara sahiptir; sınırsız enformasyon, eğlenceye yönelik ihtiyaçlarını karşılayacak içerikler ve giderek daha çok kullanma ihtiyacı yaratarak bağımlılık oluşturmaktadır ve bu bağımlılık en çok çocukları esir almakta, sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla da çocukların sosyal medyayla uğraşması artmakta, sosyal medyanın etkilerine maruz kalarak mahremiyet ihlallerine yol açmaktadır (Karaboğa, 2019).

Sosyal medyada bilgiler ve kullanıcılar fazladır, mahremiyet öncelikli değildir ancak sosyal medya mecralarının bireylere sunduğu birtakım gizlilik ayarlamaları olsa da risklerin sosyal medyayı kullananlar arasında bilinmemesi ve önemsenmemesi nedeniyle yaptıkları paylaşımlar açık olmakta ve gizlilik sınırlaması getirmediği için de paylaşımlarına, verilerine çok kolay ulaşmaktadır (Bostancı, 2019).

Yüz yüze iletişimin olduğu bir ortamdan sanal ortama geçiş yapılmış, kişiler kendilerini olduklarından farklı göstermişler, beğenilme arzusu, karşı tarafta iyi bir izlenim bırakma hissi benliğin sunumu çerçevesindedir (Erişir ve Erişir, 2016). Daha çok beğenilmeyi arzulayan birey, sosyal medya üzerinden mahrem alanını hiçe sayarak kendi hayatını bir nesne gibi diğerlerinin önüne serer ve bu şekilde de kendi kendisinin gözetlenmesine izin verir. Bu yüzden mahremiyet dönüşüm geçirir (Bostancı, 2019).

1.2. Dijital Ebeveyn

Ebeveyn, kişiyi biyolojik olarak büyütmenin yanında duygusal, sosyal, eğitim açısından da geliştiren ve sorumluluk sahibi olan anne ve babalardır. Çocukların ortamları ve yaşadıkları sorunlar ebeveynlere birtakım roller yüklemektedir. Teknolojik gelişmelerle birlikte çocuk karşısına çıkan bilgi ve içerikleri nasıl kullanacağını bilemez. Dijital ebeveynler ise içinde yaşadığımız dijital çağın farkında olan ve ona göre çocuğunu yetiştiren, bilgilendiren, bilinçli olan anne ve babalardır. Dijital çağa uygun olarak çocuklarını eğitirler, çocuklarına yabancı kişilere kişisel bilgilerini vermemeleri konusunda uyarırlar, çocuklarının gezdikleri yerleri, izledikleri programları bilirler, sosyal medyada gezinirken çocuklarını denetlerler ve çocuklarını internette kontrolsüz bir şekilde bırakmazlar (Yurdakul vd., 2013).

Yurdakul ve arkadaşlarına göre 5 temel ebeveynlik rolleri vardır; bunlar dijital okuryazarlık, kontrol, farkında olma, etik ve yenilikçiliktir. Bu rollerden etik rolü ebeveynin dijital mahremiyet rolüne sahip olmasına, çocuklarını bunun üzerine bilgilendirmesine, eğitmesine neden olmaktadır ve ebeveynlerin sosyal medya mecralarında nelerin mahrem olduğunu ve nelerin mahrem olmadığını, sosyal medyayı mahremiyet sınırları içinde nasıl kullanacaklarının bilincinde olmaları önem taşımaktadır.

Yeni teknolojiyle birlikte gözetlenme, özel yaşamın izlenmesi söz konusudur ve ebeveynler de bu aşamada çocuğu gözetlemelidirler. Çocuğun sosyal medya hesabından paylaştığı yer bildirimleri ile çocuklarının arkadaşlarının kimler olduğunu, duygusal durumlarını, yaptığı aktiviteleri ile gözetleme görevini yerine getirir (Akın, 2018).

Dijital ebeveynlerin rolleri kapsamında dijital bilgilendirme içinde yer alırlar, sanal ortamlarda ebeveynlik ile ilgili dijital içerik hakkında fikir sahibi olurlar, kendi deneyimlerini başka anne ve babalara aktarırlar, başka ebeveynlerden yardım alırlar. Bu doğrultuda ebeveynlik pratiklerini

gerçekleştiren ebeveyn, geleneksel anne babalık rollerinden çıkarak dijitalleşme ve teknoloji yönünde yani dijital ebeveyn rolüne doğru dönüşüm ve değişim yaşamıştır (Ünlü, 2019).

Ebeveynlerin sosyal medyayı kullanım amaçları, onlar için mahremiyet kavramının neyi çağrıştırdığı, ebeveynlerin mahremiyet ve sosyal medyayı nasıl yorumladıkları, sosyal medyanın çocukların mahremiyetine etkisini, sosyal medya mecralarında çocuklarının mahremiyetini korumak için alacakları önlemler önemlidir (Bostancı, 2019).

Dijital ebeveyn, dijital ortamın farkında olan ve ona göre davranan, dijital araçların çoğunun kullanımını bilen, sanal ortamların sağladığı avantajları bilen, çocuğunu risk ortamlarından koruyan, sanal ortamda da çocuğunun olumlu davranışlar sergilemesi için öğüt veren, teknolojinin getirdiklerine açık olan, dijital ebeveynlere ait rollerle sahip bireydir. Bu rollerden ilki olan dijital okuryazarlık; teknolojiyi ve onun getirdiği araçları kullanan, teknolojik sorunlara çözüm getirebilen, iletişim teknolojilerindeki gizlilik politikalarını bilen, yeniliklerin farkında olan bireylere getirilen bir kavramdır (Yurdakul vd., 2013).

Bir diğer dijital ebeveynlik rollerinden olan farkında olma ; dijital ebeveyn sanal ortamlardaki çevrimiçi tehlikelerin farkında ve bilincinde olmalı, çocuğun internet bağımlısı olup olmadığını fark eden, risklerin farkında olan, çocuğunun internette ne yaptığını takip eden anne ve babaların yerine getirmesi gereken bir roldür.

Kontrol rolü ise, internetteki olumsuz içeriklerden çocuğunu korumak isteyen ebeveynlerin kullandığı, sanal ortamda olan çocuğu kontrol etme, çevrimiçi risklerin giderilmesi için çaba gösteren, çocuğunu da risklerle başa çıkmayı öğretmek bir roldür. Etik rolü, ebeveynler fikri mülkiyet kavramına saygılı olmalı, edindikleri bilgilerin güvenilirliklerini araştırmalı, edindikleri bilgilerden hak sahiplerinin belirttiği ölçüde yararlanma davranışlarına sahip olmalıdırlar. Yenilikçilik rolünde ise ebeveynler yeniliklere açık olmalılar, yenilikleri öğrenmeliler, güncel takip etme eğiliminde olmalılar, yeniliklerin sahip oldukları yönlerin bilincinde olmalıdırlar (Yurdakul vd. , 2013).

Günümüzde yeni bir ebeveynlik biçimi ortaya çıkmıştır, çocuklarının görüntülerini sürekli sosyal medyada paylaşan, çocukların mahremiyetlerini yok sayan anne ve babalar bulunmaktadır. Ebeveynler çocuklarının hayatlarını çevrimiçi ortamlarda paylaşırlar, çocuklarının kişisel bilgilerini paylaşma kararını kendileri alırlar, çocuğun bu karardan etkilenip etkilenmeyeceği ya da paylaşımın yapılmasını isteyip istemeyeceğini göz ardı ederler bu yüzden ebeveynler her zaman koruyucu olma görevlerini yerine getiremezler (Dursun, 2019).

Sonuç olarak buraya kadar, sosyal medya kullanımı ve mahremiyet kavramı üzerinde durulmuş, bunun dijital ebeveyn ve çocukların sosyal medya kullanımı ile ilişkisi açıklanmış ve kullanım ve doyum kavramı tanımlanmıştır. Dijital ebeveynler ile çocukların, kullanım ve doyum yaklaşımı çerçevesinde, sosyal medya kullanımına yönelik mahremiyet ilişkisini etkileyen faktörleri sorgulanacaktır.

2. Literatür Taraması

Bu çalışmada literatür taraması yapılmıştır. Literatüre bakıldığında araştırma konusuyla ilgili çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Makaleler bu alanda yazılmış olan diğer çalışmalar içinden çocukların, öğrencilerin ve ebeveynlerin sosyal medya kullanımlarının mahrem alanlarıyla olan ilişkileri dikkate alınarak seçilmiştir. Sosyal medyayı kullanım süreleri, kullanım amaçları ile mahremiyetlerinin dönüşüm geçirmesi arasındaki kriterler dikkate alınarak 10 adet makale seçilmiştir.

Bu çalışmalardan ilki Şimşek(2019)' a ait makaledir. Çalışmada sosyal medyada mahremiyetin ortaya çıkarılması Instagram örneği üzerinden verilmiştir. Sosyal medyayı kullanım alışkanlıklarının değiştiğini bunun da mahremiyeti değiştirdiği üzerinde durulmuştur. Çalışmada lisede öğrenim gören öğrencilerin sosyal medyanın mahremiyet algıları üzerindeki etkilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Instagram kullanan lise öğrencilerinin Instagram kullanmayan

öğrencilere göre mahremiyet kaygı düzeylerinin daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin Instagram üzerinden bir ilişkiye başlayıp başlamamaları, duygularını nasıl ifade edebildikleri, sosyal medyayı kullanım amaçları, Instagram kullanma ile mahremiyetlerinin dönüşüm yaşayıp yaşamadığı, Instagram'da neler yaptıkları tespit edilmiştir.

Çalışmada öğrencilerin yaşları büyüdükçe sosyal medyada geçirdikleri zamanların arttığı öne çıkarılmıştır. Instagram kullanımının öğrencilerin mahremiyet algılarını etkilediği ve mahremiyet kavramının bilincinde olanların sosyal medyayı kullanırken kendi bilgilerini paylaşmadıkları ortaya çıkarılmıştır. Instagram üzerinden bir ilişkiye başlamanın mahremiyete aykırı olduğu görüşünde olduklarını bildirmişlerdir. Sosyal medyada fazla zaman geçirenler duygularını çevrelerindeki bireylere kolayca aktarabildiklerini ifade etmişlerdir. Instagramı az kullananların ise sosyal medyadan bilgiler edinmek amacıyla kullandıkları ve Instagram kullanmaya başladıklarından itibaren mahremiyet algılarının değiştiği saptanmıştır.

Çalışmada sosyal medya kullanımı ve mahremiyet ilişkisi kavramları kuramsal olarak incelenmiş ve iki durumunda birbirini etkilediği ortaya çıkarılmıştır. Yapılan bu literatür analizinden elde edilen bulgular, dijital ebeveynlerin ve çocukların sosyal medya kullanımlarının mahremiyet ile ilişkisine etkisi konusunu araştıran bu araştırmaya katkı sağlamaktadır.

İkinci çalışma, Bostancı(2019)'a ait makaledir. Çalışmada dijital ebeveynlerin sosyal medyadaki mahremiyet algıları üzerinde durulmuştur. Sosyal medya kullanımının artmasıyla beraber birtakım riskler de ortaya çıkmıştır. Mahremiyet kavramının değişim geçirdiği ve sosyal medya platformlarında kullanıcıların kendi kimliklerini açığa çıkardıkları üzerinde durulmuştur. Sosyal medyada yapılan ifşalar ile de mahremiyet kavramı yok olmuştur.

Çalışmada, dijital ebeveynlerin mahremiyeti özel alan olarak gördükleri ve sosyal medyada gizlilik unsurunun etkin olmadığını düşündükleri tespit edilmiştir. Çocukların sosyal medyaya erişimlerinin kolay oldukları bu yüzden de kötü amaçlı kişilerin hedefleri olduklarını varsayılmıştır. Ebeveynlerin çocuklarını bu gibi tehlikelerden korumak istedikleri, mahremiyeti korumak için çocuklarını bu konularda bilgilendirme ve süre kısıtlaması gibi kısıtlamaları getirdikleri tespit edilmiştir. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik rollerine sahip olmaları, dijital mahremiyet konusunda yeterince bilgilerinin olmaları, çocuklarını da bu doğrultuda eğitmelerinin gerektiği üzerinde durulmuştur. Ebeveynler öncelikle sosyal medya platformlarını bilmeleri gerektiği ve bu platformlarda mahremiyet ihlallerini görmeleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmada ebeveynlerin sosyal medyayı kullanım amaçları, mahremiyet kavramının ne ifade ettiğini, sosyal medya mahremiyet olgusunu nasıl yorumladıkları, sosyal medyadaki mahremiyetin çocukları nasıl etkilediği ve sosyal medya platformlarında mahremiyet unsurunu korumak için ne yapmaları gerektiği öne sürülmüştür. Ebeveynlerin sosyal medyayı kullanım amaçları ise çocuklarını yetiştirirken neler yapmaları gerektiği üzerine bilgi almak, iletişim içinde olmak ve gündemdeki gelişmeleri takip etmek olduğu ortaya çıkmıştır. Mahremiyetin zamanla yok olduğu, etik ihlallerinin olduğu sosyal medyada mahremiyet durumunun ortadan kalktığı ifade edilmiştir. Çocukların fotoğraflarını paylaşmanın doğru olmadığı, çocukların yaşlarının etkisinde oldukları, olumsuz içerik içeren paylaşımlarda bulunabilecekleri ve sosyal medyayı herkesin kolayca kullanmaması gerektiği özellikle de çocuklar için yaş sınırının olması gerektiği ifade edilmiştir. Ebeveynlerin çocukları olumsuz içeriklerden korumak için de çocukların sosyal medyayı kullanırken sürekli takip içinde oldukları tespit edilmiştir.

Bu çalışmada dijital ebeveynlerin çocukların sosyal medya platformlarını kullanmalarındaki mahremiyet algısını ortaya koyması açısından araştırmaya katkı sağlamaktadır. Çalışma ebeveynlerin mahremiyet konusundaki düşüncelerini ve davranışlarını ortaya çıkarmak, açısından önemlidir.

Üçüncü çalışma, Budak (2018)' e ait makaledir. Çalışmada sosyal medyada mahremiyet kavramının değişim geçirdiği, sosyal ağları kullanan insanların paylaşım durumlarının mahremiyet açısından değişime neden olup olmadığı ortaya çıkarılmıştır. Çalışmada anket ile veriler toplanmış ve mahrem alan olarak değerlendirilen tüm yerler ve konular hakkında bireylerin görüşleri, mahremiyet ilişkileri ile paylaşımları arasında ilişkinin tespit edilmesi

amaçlanmıştır. Çalışmada bireylerin mahremiyet tanımına verdikleri cevap 'bedenin bölgeleri' şeklindedir. Bireylerin bazıları da evlerinin içini mahrem alan olarak tanımlamaktadırlar. Sosyal medyanın bireylere sağladığı özgürlükler bu ağlarda daha fazla zaman geçirmelerine neden olmuş ve mahremiyet olgusunda birtakım sıkıntılara yol açmıştır. Giderek mahremiyet olgusu değişmiş ev içi yaşamlarının bile paylaşım olarak sunulduğu tespit edilmiştir. Anket tekniği uygulanmıştır.

Bu çalışma mahremiyet kavramının değişim geçirmesi açıklamak açısından araştırmaya katkı sağlamaktadır. Dijital ebeveynler ile çocukların sosyal medya kullanım üzerindeki mahremiyet ilişkisi çalışmasında da mahremiyet kavramının değişim geçirdiği üzerinde durulmuştur.

Dördüncü çalışma Demir vd., (2017)'a ait makaledir. Çalışmada, ergenlik dönemindeki çocukların annelerinin çocuklarını takip etme tecrübeleri mahremiyet kavramı açısından ele alınmıştır. Annelerin çocukları hakkında ne derece bilgiye sahip oldukları, bilgiye erişim için uyguladıkları yöntemler ve bunları mahremiyet kavramı ile ilişkilendirmeleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmada, annelerin çocukları ile ilgili mahremiyet sınırlarının belirsizliği, çocuk hakkında bilgiye sahip olmanın onunla iyi bir iletişim kurmayı sağladığı, bu sürede babanın da ebeveynlik rolüne etkisinin olduğu ve annelerin çocukları hakkında bilgi almak için çoklu bilgi alma yöntemine başvurdukları görülmüştür. Anneler mahremiyet kavramına romantik ilişki ve cinsellik açısından yorumda bulunmuşlardır. Onlara göre en çok çocuklar yaşadıkları ilişkiler konusunda ailesine paylaşım yapmaktan çekinirler ve kız ve erkek çocuklarının cinsel deneyimlerinin mahremiyet sınırı olduğunu belirtmişlerdir. Bir başka mahrem alan olarak sayılacak şeyler de çocuğun odası, telefonu ve bilgisayarı olarak tespit edilmiştir. Anneler bu mahrem alanların farkında olsalar bile bu alanlara dahil olmayı ebeveynlik görevi olarak görmüşlerdir.

Çalışmada ergenlik dönemindeki çocukların annelerinin onlarla ilgili öğrenmek istedikleri mahremiyet kavramı ile ilişkilendirerek aktarılmıştır. Dijital ebeveynler ile çocukların sosyal medya kullanım üzerindeki mahremiyet ilişkisini içeren bu araştırmada da çocukların sosyal medya kullanımlarındaki mahremiyeti ortaya çıkarmak adına çalışma ile farklılık göstermektedir. Her iki çalışmada da ebeveynlerin mahremiyet kavramı üzerindeki düşüncelerini ele alması açısından benzerlik göstermektedir.

Beşinci çalışma, Okumuş ve Parlar (2018)'e ait makalelerdir. Bu çalışmada çocukların sosyal medyayı kullanım durumları ve ebeveynlerin çocuklara karşı tutumları incelenmiştir. Çalışma anket yöntemi uygulanarak gerçekleştirilmiştir.

Ebeveynlerin çocuklarını sosyal medyanın tehlikeleri konusunda bilgilendirmeleri gerektiği ve sosyal medya ile ilgili temel bilgilere sahip olmaları önemli görülmüştür. Sosyal medyayı kullanan çocuklarına bu mecranın etik kurallarından bahsetmeleri gerektiği, çocukların paylaşımlarının kontrol edilmesi, ebeveynlerin sosyal medya kullanma durumları ve çocuklarını bu mecralarda takip etme durumları tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, çocukların sosyal mecraları kullanmaları aile içindeki iletişimi etkilediği ortaya çıkmıştır. Ebeveynlerin büyük çoğunluğunun sosyal medya kullandıkları, azınlığın sosyal mecralarda çocuğunu takip ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Sosyal medyayı kullanım süresinin ebeveynler tarafından sınırlandırıldığı, ebeveynlerin azınlığının çocukları mahremiyet kavramında bilgilendirdiği ve çocuklarını sosyal mecrada gerçekte olduğu gibi yaklaşımda bulunmaları konusunda uyarıda bulunduğu görülmüştür.

Çalışmada çocukların sosyal medyayı kullanım durumları ve ebeveynlerin çocuklara karşı tutumları mahremiyet kavramı açısından incelenmiştir. Dijital ebeveynlik ile çocukların sosyal medya kullanım durumlarının mahremiyetle ilişkisini ele alan araştırmada, çocuklarının mahremiyet konusu ile ilişkisinde ebeveynlerin tutumlarını ortaya çıkarmak açısından bu çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Altıncı çalışma, Karahisar (2014)'e ait makaledir. Çalışmada, çocukların interneti belli amaçlar için kullandığı, interneti denetlemenin zor olduğu özellikle ilköğretim çağındaki çocukların büyük oranda etkilendikleri ve tehlike altında oldukları, çocukların internette zararlı içeriklere kolayca erişebildiği, ebeveynlerin bu konuda bilinçsiz davranmaları, çocukların bilgisinin olmadan interneti kullandığı ve zararlı içeriklere maruz kaldığı üzerinde durulmuştur. Öğrencilerin interneti kullanmaları ve karşılaştıkları zararlı içerikler ele alınarak ebeveynlerin bu zararlı içeriklerden çocuklarını korumaları gerektiği ve internet okuryazarlığının çok önemli olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Çocukların çoğunluğunun kendi bilgisayarları oldukları bu yüzden de ebeveynlerin onları denetlemesinin biraz zorlaştığı öne sürülmüştür. Çocukların ebeveynlerden daha fazla bilgiye sahip oldukları, ebeveynlerin çocukları risklerden korumaları için onlardan daha fazla bilgiye sahip olmaları gerektiği ortaya çıkarılmıştır. Çocukların interneti farklı amaçlar için kullandıkları, Facebook'ta çocukların çoğunluğunun tanımadıkları insanları arkadaş olarak ekledikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin çoğunluğunun çocukların internet kullanımında sınırlama getirmediği ve çocuklarının internette buldukları sayfalara bazen baktıkları tespit edilmiştir. Buna göre ebeveynler bilinçli olmalı çünkü çocuklar sosyal medya ortamlarında tehlikelerle karşı karşıyadırlar.

Çocukların çoğunluğu da interneti kullandıkları zaman cinsel içeriklere maruz kaldıklarından ve şiddet unsuru taşıyan öğelerle karşı karşıya kaldıklarından söz etmişlerdir. Bu durum da ailelerin çocukların sosyal medyayı kullanım konularında ilgisiz olduklarını ve çocuklarını koruma girişiminde bulunmadıklarını göstermektedir. Kız ve erkek öğrencilere göre sosyal medyayı kullanma durumları farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerin bu mecraları kullanırken daha bilinçli ve bilgili oldukları ortaya çıkarılmıştır. İlköğretim çağındaki çocuklar kendilerini sosyal mecralarda koruma konusunda yetersizdirler ve ebeveynler bu konuda bir girişimde bulunmamaktadırlar. Ebeveynler çocukları bilinçlendirme konusunda daha dikkatli davranmalıdırlar.

Çalışmada, internette çocukların tehlike altında oldukları, bu konuda ebeveynlere büyük görevler düştüğü üzerinde durulmuştur. Araştırmada da dijital ebeveynler ile çocukların sosyal medyayı kullanırken mahremiyet ilişkilerini ortaya koymak amacıyla çocukların sosyal medyada tehlike altında oldukları ve ebeveynlerin dijital ebeveynlik görevlerini yerine getirerek çocukların mahremiyetlerini korumaları gerektiği ele alınmıştır.

Yedinci çalışma, R.Erişir ve D.Erişir (2018)'e ait makaledir. Çalışmada yeni medyayla birlikte çocukların ve ebeveynlerin dönüşüm geçirdiği Instagram üzerinden paylaşılan ana babalık örneği üzerinden ele alınmıştır. İçerik analizi kullanılarak Instagram' da yapılan paylaşımların çocuk ve ebeveyn açısından belirli riskleri ortaya çıkaracakları üzerinde durulmuştur. Paylaşımlarla birlikte hukuksal açıdan sıkıntıların meydana gelebileceği ve ne gibi önlemler alınması gerektiği ortaya çıkarılmıştır.

Çocuklarının her anlarını paylaşan ebeveynlerin ticari amaçlar uğruna çocuklarının mahrem alanları ifşa etmişlerdir. Özellikle fenomenler paylaşımlarında çocuklarını kullanarak onlara meta gözüyle bakmışlardır. Yaptıkları fotoğraf paylaşımlarında da çocukların görüntülerine yer vermişlerdir. Ebeveynler takipçi sayılarının artması için çocuklarını ve reklam içerikli paylaşımları kullanırlar. Çocukların gizli kalması gereken mahrem alanlarının bu şekilde paylaşımına açık olması doğru değildir. Ebeveynler bu konuda bilinçlendirilmelidir. Çocuklarının benlik sunumlarını yapmaları çocukları ticari unsur olarak kullanmalarına yol açar. Bu durum hukuksal açıdan ve mahremiyet kavramı açısından bazı sıkıntılara yol açar. Paylaşılan ana babalık kavramında ebeveyn olmak çocukların görüntülerini özgürce paylaşacakları anlamına gelmez ve çocuğun izni alınmadan paylaşım yapılması doğru değildir. Bu birtakım hukuksal sorunlara da yol açmasını sağlar. Dijital platformlarda yaptığımız her paylaşım, içerik kalıcıdır ve silinmezler, bu yüzden paylaşım yapılırken dikkatli olunmalıdır.

Çalışmada çocukların mahrem alanlarının ebeveynler tarafından yok sayıldığı görülmektedir. Araştırmada ise ebeveynlerin dijital ebeveynlik görevine sahip olarak çocuklarını

bilgilendirmeleri gerektiği, sosyal medyada mahremiyet ihlallerinin olmaması gerektiği açısından çalışma ile farklılık göstermektedir.

Sekizinci çalışma, Oktik (2013)'e ait makaledir. Çalışmada çocukların sosyalleşmesinde sosyal kontrol unsurunun aile tarafından verilmesi gerektiği, teknolojik gelişmelerle birlikte evlerde internetin kontrol edilebilmesi, evlerdeki internet kullanımının aile içindeki iletişime etkileri ve sosyal kontrol sağlanırken yaşanan sıkıntılar ele alınmıştır.

Ailedeki sosyal kontrol sosyal medyaya ve dijitalliğe doğru dönüşüm geçirmiştir. Çocuklar için ebeveynler onları kontrol ederken doğru bilgilere sahip olmalıdırlar, ebeveynler bu konuda eğitilmelidirler. İnterneti kullanırken kontrolün kim tarafından uygulanacağını, çocukları bekleyen tehlikelere karşı gerekli tedbirlerin alınması gerektiği ve internetteki tehlikeler konusunda ebeveynlerin bilinçlendirilmesi ortaya çıkarılmıştır. İnternetin güvenilir olması için uğraşılması, çocukları sanal ortamda yalnız bırakmayarak kontrol altında tutulması ve doğru bilgiye erişim konusunda çocukları bilgilendirmeleri gerektiği öne sürülmüştür. Çocuğun sosyal ağlarda girdiği yerlerin denetlenmesi, ebeveynlerin süre kısıtlamaları getirmeleri gerektiği ve bu şekilde dijital ebeveynlik rollerini yerine getirmeleri gerektiği tespit edilmiştir.

Çalışmada çocukları internet gibi ortamların risklerinden korumak için ebeveynlerin neler yapmaları gerektiği üzerinde durulduğundan bu araştırma ile benzerlik göstermektedir.

Dokuzuncu çalışma, Sekmen (2019)'a ait makaledir. Çalışmada, 'Youtuber' 'ların yeni medyayı para kazanma amacıyla kullandıkları, Youtube videolarında çocukları para kazanmak için kullandıkları için çocuk mahremiyetini yok edilmesinden bahsedilmiştir. Çocuklar tüketim olgusunun içinde bırakılarak mahrem alanları yok edilmiştir. Çalışmada Prenses Elif Youtube kanalı içerik analizi kullanılarak incelenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre Prenses Elif Youtube kanalında video kapak görselinde oyuncak kullanılmıştır. Oyuncakların içinde tüketim kültürü ürünleri yer almaktadır. Baba ise çocuk tüketim ürünlerini tanıtarak tüketime özendirilmektedir.

Bu çalışma, sosyal medyanın içinde olan Youtube' nin çocuklar üzerinde yarattığı risklerden olan mahremiyetin ihlali ve çocukların kişisel verilerinin ele geçirilmesi özellikle bu mahremiyet ihlalini ebeveynlerin yapmış olmaları ile sosyal medya kullanımında dijital ebeveynin ve çocuğun mahremiyet ilişkisi araştırmasına benzerlik göstermektedir.

Bu konuda hukukçular gerekli yasaları düzenlemeliler ve yeniden gözden geçirmelidirler. Çocukların mahremiyet ihlalleri konusunda ebeveynlere gereken uyarılar yapılmalı ve bu konuda bilinçlendirilmelidirler. Çocukların mahremiyetlerini ebeveynlerin korumaları gerekmektedir. İnternet ve sosyal medya ortamlarında özellikle çocuklar savunmasızdırlar. Önlerine çıkan risk ve tehlikelerinin farkında değildirler. Bu yüzden çocukları korumaya yönelik gerekli yasal kararların alınması gerekmektedir.

Onuncu çalışma, Atalay (2019) 'a ait makaledir. Çalışmada Youtube' da hem izleyici olan hem de yayın yapan çocuklarının yaş aralığının artık çok düştüğünden söz edilmektedir. Çocukların sosyal medyayı denetimsiz bir şekilde kullandıkları, psikolojik gelişmelerini olumsuz yönde etkileyecek gelişmelere maruz kaldıkları bildirilmiştir. "Babishko Family Fun TV" isimli Youtube kanalı içerik çözümlemesi yöntemi ile incelenmiştir. Çocuğun meta muamelesi görmesi, çocuk hak ve mahremiyet ihlallerinin yapılması ve çocukların tüketime özendirilmesi açısından eleştirilmiştir. Çocukların sosyal medyayı kullanarak yaşayacakları sorunlar ele alınmıştır. Bu konuda ebeveynler ilgisiz davranmaktadır, çocuklarının sosyal medya mecralarında paylaşım yapmalarına izin vermemektedir, bazen de kendileri çocuklarını bu mecralarda ön planda tutmaktadırlar. Ebeveynleri bilinçlendiren bir sistemin olmayışı büyük bir sorundur.

Bu kanalda çocuğun hangi eylemler içinde gösterildiği, çocuğun tavrının nasıl olduğu, kanalın sunduğu gizli mesajların neler olduğu ve videoları izleyen çocukların kanal hakkındaki görüşlerinin nasıl olduğu tespit edilmiştir. Yeni medyayla birlikte çocukların sosyal mecralarda fazlasıyla aktif hale geldikleri ve artık içerik ürettikleri ortaya çıkmıştır. Ebeveynler tarafından da çocukların içerik üretmeye itildikleri tespit edilmiştir. Çocuklar bu mecralarda özel hayatlarını

sergilerler. Kendilerinin ve ailelerinin mahremiyet alanlarını ihlal ederler. Bu durum güvenlik tehditlerine de yol açar. Sosyal mecralarda her bilgi kaydedilir. Kullanıcılar da dijital ayak izi bırakırlar. Çocuk gelecekte bu durumun kendisini etkileyebileceğinin farkında bile değildir. “Babishko Family Fun Tv” isimli kanalda Işıl takipçilerinden videolarına yorumlar yapmalarını ister. Bu kanal çocukları tüketime özendirir, bazı çocuklarda kıskançlığa yol açar. Bazılarında ise hayranlık ve siber zorbalık sergileyen yorumlar yapmalarına yol açar. Işıl’ın bir çocuk olmasına rağmen makyaj videolarının yayınlanması, saçlarının boyanması yanlış bir davranıştır. Kapitalizme, tüketime, alışverişe ve gösterişe özendiren bu kanal çocuklar açısından çok tehlikelidir. Bu konuda ebeveynler bilinçlendirilmeli, sosyal mecralarda içerik oluşturmanın tehlikelerinden haberdar olmaları sağlanmaktadır. Işıl’ın babası gibi birçok ebeveyn sosyal medyadan çocuk üzerinden gelir elde etmeye çalışsa da bu durum yanlıştır. Çocuğun kişilik hakları ve mahremiyeti koruma altına alınmalıdır.

3. Bulgular

Literatür taraması ile elde edilen veriler kullanımlar ve doyumlar kuramı ile ilişkilendirilmiştir. İletişim sürecinin araç boyutundan öte, izler kitlenin bizzat iletişim sürecinin üretimine katılması ve insani bir gereksinim olan kitle iletişim araçlarını kullanma pratiği KDY için önem taşımaktadır. Rubin, Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımının temel bileşenlerinin, bireylerin psikolojik ve sosyal çevresi, iletişime yönelik ihtiyaçlar ve güdüler, medya sistemi, medyaya yönelik tutum ve beklentiler, iletişim davranışı ve bu davranışın çıktıları olduğunu belirtmektedir(Rubin,2002,s.27). Araştırmada da çocukların ve ebeveynlerin sosyal çevresi, iletişime yönelik ihtiyaç ve güdeleri doğrultusunda sosyal medyayı kullandıkları ve içerik oluşturarak doyuma ulaştıkları görülmüştür.

İncelenen makalelerin ilkinde sosyal medyayı kullanım alışkanlıklarının öğrencilerin mahremiyet algılarını değiştirdiği görülmüştür. Sosyal medya kullanımı ile mahremiyet ilişkisi kullanımlar ve doyumlar yaklaşımına göre kullanıcıların ihtiyaç ve güdeleri doğrultusunda sosyal medyada mahremiyet kavramını tanımladıklarını göstermektedir. İkinci makalede dijital ebeveynlerin sosyal medyadaki mahremiyet algıları kullanımlar ve doyumlar yaklaşımına göre açıklanmıştır. Çocukların sosyal medya platformlarını ihtiyaçları doğrultusunda kullanmalarının dijital ebeveynler üzerindeki mahremiyet algısını ortaya çıkardığı görülmüştür. Üçüncü makalede ise sosyal medya kullanımıyla mahremiyet kavramının dönüşüm geçirdiği ve bu ağları kullanan insanların tutum ve beklentileri doğrultusunda paylaşımlarının mahremiyet açısından değişime neden olup olmadığı üzerinde durulmuştur. Bireylerin sosyal medyaya yönelik tutum ve beklentileri doğrultusunda mahrem alanına yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Dördüncü makalede annelerin çocuklarını takip etme tecrübeleri mahremiyet kavramı açısından ele alınmıştır. Kullanımlar ve doyumlar kuramına göre annelerin sosyal medyayı kullanım durumları, bu mecralardan çocuklarını takip etme davranışı ile ilişkilendirilmiştir. Annelerin çocuklarını takip etmek için kullandıkları sosyal medyada mahremiyet kavramına bakış açıları tespit edilmiştir. Beşinci makalede kullanımlar ve doyumlar kuramına göre çocukların sosyal medyayı kullanım durumları ve ebeveynlerin çocuklara karşı tutumları mahremiyet kavramı açısından incelenmiştir. Altıncı makalede çocukların interneti kullanım amaçlarıyla ebeveynlerin tutum ve davranışları arasında ilişki görülmüştür. İnterneti ihtiyaçları doğrultusunda kullanan çocuk doyuma ulaşmakta ve bilinçsizce davranışlarda bulunmaktadır. Zararlı içeriklere maruz kalmaktadırlar. Çocuklar interneti kullanımları doğrultusunda tehlike altında olmaktadır. Bu durumunda ebeveynlere büyük görevler düşmektedir. Yedinci makalede çocukların ve ebeveynlerin mahremiyet algılarının dönüşüm geçirdiği ifade edilmiştir. Kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda yaptıkları paylaşımlar çocuklar ve ebeveynler açısından riskleri ve mahrem alan ihlallerini ortaya çıkarmaktadır. Ebeveynlerin sosyal medyayı bilinçsiz bir şekilde kullandıkları ve çocuklarının mahrem alanlarını ihlal ettikleri görülmüştür. Sekizinci makalede çocukları sosyal medyanın, internetin risklerinden korumak için ebeveynlerin neler yapmaları gerektiği üzerinde durulmuştur. Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımına göre ebeveynlerin medyaya yönelik tutum ve beklentileri ele alınmaktadır. Dokuzuncu makalede ebeveynler

youtuberlık yaparak ürünleri tanıtmakta, çocukları tüketime özendirmekte ve bu yolla para kazanmaktadırlar. Sosyal medya platformlarını kullanarak çocuklar üzerinde risk yaratmaları ve mahremiyet ihlalleri yaptıkları görülmüştür. Onuncu makalede sosyal medyayı ihtiyaçları doğrultusunda kullanan ve içerik üreten çocukların sosyal medyayı denetimsiz kullandıkları görülmüştür. Ebeveynlerin de bu konuda bilinçsiz oldukları, çocukların paylaşımlarına izin verdikleri hatta kendileri paylaşımlarda bulunarak mahremiyet ihlali yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal medya kullanımı üzerinden mahremiyet ilişkisi ele alınırken hem çocuklar hem de ebeveynler bilinçlendirilmelidir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

İncelenen literatür taramasına göre, bazı ebeveynlerin çocukların mahrem alanlarını koruma konusunda dijital ebeveynlik rollerini yerine getirdikleri, çocukları mahrem alan ve tehlikeler konusunda bilgilendirdikleri tespit edilmiştir. Bazı ebeveynlerin ise bu konuda oldukça bilinçsiz ve ilgisiz olduğu ortaya çıkmıştır. Sosyal medyanın getirdiği zararların farkında olmayan, ticari amaçlı sosyal medyada çocuklarını paylaşan ebeveynlerin var olduğu tespit edilmiştir. Çocukların mahrem alanlarını kendileri ihlal etmeye başlamışlardır. Bu konuda ebeveynler bilgilendirilmelidir. Dijital ortamlarda nasıl davranmaları gerektiğinin bilincinde olmalı ve sosyal medyayı temel kullanım seviyesinde kullanmaları gerekir. Sosyal medyada zararlı içeriklerin, tehlikelerin bilincinde olarak çocuklarını bu yönde eğitmelidirler. Sosyal medyadaki risklerin farkında olan çocuk mahrem alanlarını daha fazla korumaya başlayacaktır. Ebeveynler dijital ortamlarda gezinen çocuklarını sürekli kontrol etmelidirler. Girdikleri siteleri, oynadıkları oyunları, sosyal medyada ne yaptıklarını bilmelidirler. Aksi taktirde çocuk zararlı içeriklere maruz kalabilir ve mahrem alanları ihlal edilebilir. Literatürde yer alan çalışmalara göre sosyal medya kullanımıyla mahremiyet kavramının dönüşüm geçirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal medya kullanımıyla mahremiyet algısı değişmiştir. Dijital ebeveynlerin sosyal medyayı kullanım amaçları ile mahremiyet algıları değerlendirilmiştir.

Sosyal medya kullanımının çocukların mahremiyetini etkilediği ve bu platformlardan çocukları korumak için önlemlerin alınması gerektiğine ulaşılmıştır. Sosyal medyada yapılan paylaşımların mahremiyet açısından değişime neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yeni medyayla birlikte mahrem alanların değişim geçirdiği görülmüştür. Mahrem alanların kişiler tarafından sosyal medyada ortaya çıkarıldığı ve mahremiyet ihlallerinin gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Mahrem alan olarak değerlendirilen yerlerin kişiler tarafından farklılık gösterdiği ve paylaşımlar doğrultusunda mahremiyet olgusunun etkilendiği tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin mahremiyet kavramına bakış açıları incelendiğinde çocuklarının mahrem alanlarını odaları, telefonları ve bilgisayarları olarak ifade etmişlerdir. Mahrem alanların farkında olsalar bile yine de bu alanlara dahil olmayı ebeveynlik görevi olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklarının mahrem alanlarını korumak isteyen ebeveynlerin çocuklarını bu mecraların zararlarına karşı uyardıkları görülmüştür. Çocukların çoğunluğunun kendi bilgisayarları oldukları ve bu durumun ebeveynlerin denetimlerini zorlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların ebeveynlerden daha fazla bilgiye sahip oldukları, ebeveynlerin ise çocuklardan daha fazla bilgiye sahip olarak onları risklerden korumaları gerektiği tespit edilmiştir. Bazı ebeveynlerin de çocuklarını sosyal mecralarda korumadıkları ve bilinçsiz davrandıkları tespit edilmiştir. Mahremiyet olgusu dönüşüm geçirerek çocuklar ve ebeveynler üzerinden risklere yol açtığı görülmüştür. Ebeveynlerin takipçi sayılarının artması için çocukları üzerinden paylaşımlarda buldukları ve çocukların mahrem alanlarını reklam içerikli paylaşımlarda kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin para kazanma amacıyla sosyal medya platformlarını kullandıkları ve çocuklarının mahrem alanlarını yok sayarak paylaşımlarda buldukları, çocukları tüketime özendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların da sosyal medyayı kullanarak kendi içeriklerini oluşturdukları ve bu içerikler ile diğer çocukları tüketime özendirdikleri görülmüştür. Ebeveynlerin ilgisiz davranarak çocukların paylaşımlarına izin verdikleri tespit edilmiştir.

Sosyal medya kullanımı ile çocukların ve ebeveynlerin mahremiyet ihlalleri yapmamaları, paylaşımlarına dikkat etmeleri ve bu doğrultuda bilinçlendirilmeleri gerektiğine ulaşılmıştır. Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken neler yapmaları gerektiği üzerine bilgi almaları, çocuklarıyla iletişim içinde olmaları ve güncel gelişmeleri takip etmeleri sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynler dijital ebeveynlik rollerinin bilincinde olarak davranmalılar, çocuklarına mahremiyeti ve özel bilgilerin korunması gerektiğini aktarmalıdır. Ebeveynler sosyal medyayı kısıtlayıcı yaklaşımlara girmek yerine eğitici olmalı ve teknolojik gelişmeleri takip etmelidirler. Bu amaçla araştırmacıların, eğitimcilerin, psikologların, toplumbilimcilerin ve bu konuyla ilgili kurum ve kuruluşların yapacağı yeni araştırma ve incelemelere gerek duyulmaktadır.

Kaynakça

- Akın, M. A., (2018). "Sosyal Medyada Gözetim: Bir İktidar unsuru Olarak Ebeveyn", *Medya ve Mahremiyetin Sınırları Sempozyumu*.
- Akyazı, A., (2019). "Mahremiyetin Dönüşümü: Ünlülerin Instagram Paylaşımları Üzerine Bir Araştırma", *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18 (1) , 197-216.
- Atalay, G., (2019). "Sosyal Medya ve Çocuk: "Babishko Family Fun TV" İsimli Youtube Kanalının Eleştirel Bir Analizi", *Erciyes İletişim Dergisi Uluslararası Dijital Çağda İletişim Sempozyumu Özel Sayısı*, (1) , 181-199.
- Ayhan, B. ve Çavuş, S., (2014). "İzleyici Araştırmalarında Değişim: Kullanımlar ve Doyumlardan Bağımlılığa", *Selçuk İletişim*, 8(2), 33-55.
- Barkuş, F., ve Koç, M., (2019). "Dijital Mahremiyet Kavramı ve İlgili Çalışmalar Üzerine Bir Derleme ", *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi*, 3(1), 35-44.
- Bostancı, M., (2019). "Dijital Ebeveynlerin Sosyal Medyada Mahremiyet Algısı", *Online Academic Journal of Information Technology*, 10(38), 116-126.
- Budak, H., (2018). "Sosyal Medya İletişimde Mahremiyetin Serüveni", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 147-168.
- Büyükbaykal, C. I. ve Temel, G., (2019). "Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında Sosyal Medya Kullanımı ve Gençlik", *International Journal of Cultural and Social Studies*, 5(2), 436-446.
- Canöz, N., (2016). "İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Çerçevesinde Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları", *SUTAD* ,(39),425-440.
- Demir, İ. ,Baz, D. ,Atarbay, S., (2017). "Annelerin Ergeni İzleme Stratejileri: Mahremiyet ve Kişisel Alan Bağlamında Fenomenolojik Bir Çalışma", *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 68-82.
- Dursun, C., (2019). "Ebeveynlerin Çocuklarını Sosyal Medyada Teşhiri: Çocuk Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme", *Çocuk ve Medeniyet* , 4 (8) , 196-207.
- Erişir, R. M., ve Erişir, D., (2016). "Yeni Medya ve Çocuk: Instagram Özelinde "Sharenting" ("Paylaşanababalık") Örneği", *Yeni MedyaHakemli, Akademik, E-Dergi* , (4) , 51-62.
- Karaboğa, M. T., (2019). "Dijital Medya Okuryazarlığında Anne ve Baba Eğitimi", *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 2042-2066.
- Karahisar, T., (2014). "İnternette Çocukları Bekleyen Riskler ve Medya Okuryazarlığı", *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 4(4), 82-94.
- Kırhan, A. ,(2007). Üniversite Öğrencilerinin Tematik Televizyon Kanal Tercihleri Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı-Sosyal Öğrenme Kuramı Çerçevesinde Maltepe Üniversitesi'nde Bir Çalışma, (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Küçük Kurt, M., Hazar, Ç. M., Çetin, M. ve Topbaş, H., (2013). "Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Perspektifinden Üniversite Öğrencilerinin Medyaya Bakışı", *Selçuk İletişim* , 6 (1) , 37-49 .
- Rubin, Alan M., "The Uses-and- Gratifications Perspective of Media Effects" *Media Effects:Advances in Theory and Research*, Editor: Jennings Bryant,NJ USA: Lawrence Erlbaum Associates, 2002 .
- Oktik, N., (2013). "Sosyal Kontrol, Çocuk ve İnternet", *Bildiriler Kitabı*, 298-308.
- Okumuş, V. ve Parlar, H., (2018). "Çocukların Sosyal Medya Kullanım Amaçları ve Ebeveyn Tutumları", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(33), 358-367.
- Özer, Ö., (2017). "Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı Çerçevesinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.B.F Öğrencilerinin Twitter Kullanımı Üzerine Bir Analiz", *Intermedia International E -journal* , 4 (6) , 42-57 .
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yok Oluşu*. K. İnal (Çev.). Ankara: İmge.
- Sekmen, M., (2019). "Çocuk Youtuber"larda Sorunlu Bir Alan: Tüketim ile Mahremiyetin Yitimi", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (4): 3567-3581.
- Serin, H., (2019)." Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlalleri: Ebeveynler ve Öğretmenler Farkında mı? ", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 20(Özel sayı), 1-22.
- Şimşek, T., (2019). "Sosyal Medyada Mahremiyetin İfşası: Instagram Örneği", *Sosyolojik Düşün*, 4(1), 11-22.
- Tiryakioğlu, F. ve Yavaşçalı, A. H., (2019). "Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi Bağlamında Twitch Tv Kullanıcılarının Kullanım Motivasyonları Üzerine Bir Araştırma", *Dördüncü Kuvvet*, 2 (1) , 69-87.
- Üksel, S. ,(2015). *Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı Çerçevesinde Sosyal Medya Kullanımı: Sakarya Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmış) Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünlü, D. G., (2019). "Web Sitelerinde Dijital Ebeveynlere Sunulan İçerik Toplumsal Cinsiyet Rollerinden Bağımsız Olabilir Mi?: 'Bebek.com' Web Sitesi Örneği", *Fe Dergi: Feminist Eleştiri* , 11(2), 24-35.
- Yaylagül, L., (2006). *Kitle İletişim Kuramları*. Ankara: Dipnot Yayınevi.
- Yıldırım, Ş., Özdemir, M. ve Alparslan, E. ,(2018). "Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı Çerçevesinde Bir Sosyal Medya Paylaşım Ağı İncelemesi: Facebook Örneği", *Intermedia International E-journal* , 5 (8) , 44-63.
- Yurdakul, vd., (2013). "Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller", *Gaziantep University Journal of Social Sciences* , 12(4), 884-894.